

ZÁPIS Z KULATÉHO STOLU „SPOLEČNĚ PROTI DISKRIMINACI“

Diskusní skupina: **Státní příslušnost jako nový diskriminační důvod**

16. května 2018

Moderující:

Veronika Bazalová	Kancelář veřejného ochránce práv
Iva Fellerová Palkovská	Kancelář veřejného ochránce práv

Účastníci a účastnice:

Ladislav Hrzal	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR
Kristýna Hondlíková	Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR
Milena Černá	Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR
Jiřina Castorena Sanchez Vrábková	Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR
Lenka Manduláková	Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR
Miroslav Veselý	Ministerstvo vnitra ČR
Andrea Bartošová	Ministerstvo vnitra ČR
Jan Šplíchal	Ministerstvo vnitra ČR
Libor Žilka	Česká školní inspekce – Zlínský inspektorát
Michal Hlaváček	Česká školní inspekce – Olomoucký inspektorát
Irena Borkovcová	Česká školní inspekce – Jihomoravský inspektorát
Tomáš Sasín	Česká školní inspekce – ústředí
Rudolf Hahn	Státní úřad inspekce práce, Opava
Dalimila Solnická	Státní úřad inspekce práce, Opava
Alžběta Kellnerová	Státní úřad inspekce práce, Opava
Vlastimil Turza	Česká obchodní inspekce
Daniela Hlatká	Česká obchodní inspekce
Aleš Havíř	Česká obchodní inspekce
Alžběta Ryndová	Česká národní banka
Václav Bartík	Česká národní banka

Dne 16. května 2018 se v Kanceláři veřejného ochránce práv (KVOP) konal kulatý stůl s názvem „Společně proti diskriminaci“. V rámci této události se sešla diskusní skupina, která se zabývala státní příslušností jako novým diskriminačním důvodem.

V úvodu **Veronika Bazalová** vysvětlila, že tato diskusní skupina se sešla nejen proto, aby pracovníci kanceláře veřejné ochránkyně práv informace předali, ale také proto, aby se od účastníků a účastnic dozvěděli, jaké zkušenosti s diskriminací z důvodu státní příslušnosti mají. Poté představila novou působnost veřejné ochránkyně práv. Nová úprava má sloužit k podpoře volného pohybu zaměstnanců,

podnikatelů, ale také osob ekonomicky neaktivních, např. studentů. Nová působnost má vyplnit mezeru, která spočívala v tom, že scházel orgán usměrňující soukromé osoby.

Rudolf Hahn uvedl, že orgány inspekce práce se neseťkaly s tím, že by se někdo ohrazoval proti nerovnému zacházení z důvodu státní příslušnosti. Nestěžoval si ani Čech na to, že by měl problémy v zahraničí. Příčina může spočívat v tom, že do ČR přicházejí pracovníci zejména z východu, kteří se na inspekční orgány neobracejí.

Iva Fellerová Palkovská informovala o tom, že se účastnila jednání s velvyslanci jiných států v ČR. Ti ji seznámili s tím, že problém v ČR představuje agenturní zaměstnávání. Pracovníci přicházející z východu jsou v nevýhodném postavení. Neví, pro koho pracují, často nedostanou mzdu, neví, že s modrou kartou mohou v případě pracovního úrazu požadovat stejné lékařské ošetření jako Češi. Neví ani to, kde si stěžovat, a často se bojí odplaty ze strany zaměstnavatele.

Rudolf Hahn uvedl, že občas se na inspekci práce obrátí zahraniční inspekční orgán. Vzpomíná si na případ, kdy polští dělníci byli v ČR ubytováni v bývalém kravínu. To ovšem nebyl případ pro inspekci práce, nýbrž pro stavební úřad.

Aleš Havíř informoval, že Jihomoravský a Zlínský inspektorát České obchodní inspekce obdržel za poslední tři roky pouze dva podněty od cizinců. Jeden se týkal dvojích cen a druhý poukazoval na to, že jeden eshop nedodává výrobky na Slovensko.

Václav Bartík uvedl, že Česká národní banka řešila jen jeden případ. Jednalo se Češku, jejíž přítel byl Španěl, který neuměl česky. Banka odmítla otevřít běžný účet, protože měla obavy, že by přítel z něj mohl Češce vybírat peníze. Dle jeho názoru banka neměla v úmyslu diskriminovat, pouze zašla příliš daleko v úsilí zajistit bezpečnost klientky.

Lenka Manduláková zmínila případ z jejího osobního života. Před dvěma lety měla Raiffeisenbank jiná kritéria pro poskytování úvěru Slovákům. Vyřešila to tak, že si našla jinou banku.

Václav Bartík reagoval, že kdyby banka odmítla žádost o úvěr z důvodu státní příslušnosti, tak Česká národní banka zasáhne. To se ale nikdy nestalo. Pokud by banka po cizinci požadovala více dokumentů než po Čechovi, zajímal by se o důvod.

Rudolf Hahn vyjádřil názor, že banka může mít řadu legitimních důvodů pro odmítnutí žádosti o úvěr podanou cizincem. Češi jsou vedeni v různých registrech neplatičů, zatímco cizinci nikoliv. Banka tak nemá informace o jejich finanční situaci. Zmínil svoji osobní zkušenost. V minulosti mu v zahraničí tamější banka neotevřela účet, protože nebyl rezident.

Alžběta Ryndová souhlasila s tím, že je důležitá úvěrová historie žadatele. O cizincích banka nemá informace.

Václav Bartík poukázal na to, že poskytnutí úvěru představuje dlouhodobou záležitost a banky myslí především na svoji bezpečnost. Antidiskriminační zákon přitom určité rozlišování připouští. Zdůraznil přitom, že dnes již nelze odmítnout zřízení běžného účtu

Lenka Manduláková uvedla, že se setkala s jinými podmínkami pro poskytnutí hypotéky. Maximálně do výše 80% ceny nemovitosti.

Václav Bartík poukázal na to, že tak zní doporučení České národní banky. Ochrana spotřebitele před zadlužením má hluboký význam. Jedná se o bezpečnost a nepředstavuje to diskriminaci.

Veronika Bazalová to zhodnotila tak, že toto opatření projde testem antidiskriminačního zákona. Je zde legitimní cíl a prostředky k jeho dosažení jsou přiměřené a nezbytné.

Iva Fellerová Palkovská poukázala na to, že ochránkyně neusiluje o to, aby se s cizinci za všech okolností zacházelo naprosto stejně. Není to ani cílem Evropské komise. Rozlišování ale nesmí být bezdůvodné.

Václav Bartík uvedl, že o diskriminaci by se mohlo jednat, pokud by banka nepřijímala například Poláky, Rakušáky či Litevce. To by ovšem byl případ pro inspekci práce.

Rudolf Hahn poukázal na případy, kdy některé firmy nepřijímají do zaměstnání Romy, protože s nimi mají špatné zkušenosti. I když nelze pochybovat o špatných zkušenostech, nelze diskriminovat.

Irena Borkovcová informovala, že Česká školní inspekce se s diskriminací z důvodu státní příslušnosti neseťkává vůbec.

Michal Hlaváček poukázal na to, že děti cizinců často navštěvují soukromé školy, které nejsou zařazeny do rejstříku škol a školských zařízení. **Libor Žilka** zmínil případ cizinky, která byla naopak velmi spokojena s českými podmínkami.

Václav Bartík vyjádřil názor, že diskriminace z důvodu státní příslušnosti je uměle vytvořený problém. Ostatní diskutující potvrzují, že se s tímto problémem nikdo neseťkává.

Slova se ujal **Jan Šplíchal** a poukázal na to, že je v jiném postavení než ostatní. Zatímco inspekční orgány zasahují následně, on posuzuje bytová pravidla obcí předem. Často se seťkává s tím, že o obecní byt podle pravidel může žádat pouze občan ČR starší osmnácti let s plnou působností k právním úkonům. To je nejčastější důvod zadržetí pravidel. Pak je tu podle něj ještě druhý aspekt. Podle zákona o obcích pečuje obec o potřeby svých občanů. Občanem obce je přitom ten, kdo je v obci hlášen k trvalému pobytu. Obce tedy mohou omezit přidělování obecních bytů na občany obce. K praxi k tomu dochází. Podmínka věku dle něj legitimní, neboť výkon práv občana obce na věk vázán.

Miroslav Veselý informoval, že za poslední tři roky byl jen jeden podnět. Občan Slovenska si seťžoval, že nedostal přidělený byt. Důvod byl ten, že nebyl na území obce hlášen k trvalému pobytu.

Jan Šplíchal poukázal na to, že v případech, kdy byla zadržena obecní bytová pravidla, nebylo nikdy zahájeno řízení. Obec vždy zjednala nápravu na základě jejich návštěvy v obci.

Veronika Bazalová se ptala, jak v těchto případech probíhá komunikace

Jan Šplíchal vysvětlil, že vláda zavázal usnesením Ministerstvo vnitra ke kontrole bytových pravidel. Kontrolní oddělení pak vyráží po obcích. Pokud jsou bytová pravidla zadržena, přijdou k němu na stůl. Když zjistí rozpor se zákonem, posílá obci upozornění na nezákonnost. Ve většině případů obec zjedná nápravu již na základě tohoto upozornění. Pokud se tak nestane, následuje návštěva v obci. Pokud by ani to nevedlo k nápravě, následovala by opatření dozoru. Tak daleko ale ministerstvo nikdy nedošlo. Žádný představitel obce nechce mít nálepku rasista.

Miroslav Veselý poukázal na to, že obce nemají povinnost zasílat bytová pravidla ke kontrole. Ministerstvo si je tak vyžádá pouze na základě podnětu. Většinou se řeší soukromoprávní spory, např. obec nevyměnila včas radiátory. V rámci kontroly prováděné v obci si pak bytová pravidla vyžadají.

Jan Šplíchal zdůraznil, že obec si může stanovit pravidla pro přidělování bytů, jak chce. Pouze nesmějí být v rozporu se zákonem. Možnost podání žádosti může být omezena trvalým pobytem, protože obec pečuje o blaho svých občanů. Někdy obce volí pouze kritérium pobytu, nikoliv nutně trvalého. Často se přitom setkává s formulacemi, které zřejmě přetrvávají z dřívějších dob. Protože většina obcí zjednává na upozornění nápravu dobrovolně, pravděpodobně se nejedná o úmysl. Obce do 200 obyvatel většinou nemají propracovaný systém přidělování bytů.

Miroslav Veselý zmínil, že v roce 2011 Ministerstvo vnitra ČR distribuovalo obcím metodiku k sociálně vyloučeným lokalitám. Chtělo by to posoudit její aktuálnost.

Jan Šplíchal dodal, že okruh témat je dnes už jinde než v metodice

Veronika Bazalová se ptala, zda inspekce práce odhalila nějaký případ preferování Čechů při agenturním zaměstnávání.

Rudolf Hahn odpověděl, že agenturní zaměstnávání představuje specifický problém. Agentury milují cizince, kteří neznají české prostředí. S těmi lze totiž snadno manipulovat a lze je snadno vykořisťovat. Stává se, že při propouštění odbory tlačí na to, aby u zaměstnavatele zůstali kmenoví zaměstnanci a propuštění byly zaměstnanci agenturní. Nejde přitom o otázku státní příslušnosti. K přímé diskriminaci cizinců zřejmě docházet nebude.

Veronika Bazalová zdůraznila, že propouštění agenturních zaměstnanců je nutné posuzovat podle antidiskriminačního zákona-

Rudolf Hahn poukázal na to, že agenturní zaměstnávání má řešit dočasné záležitosti, např. zaměstnávání sezónní. Nemělo by konkurovat kmenovým zaměstnancům.

Alžběta Kellnerová poukázala na to, že zaměstnavatel je v právním vztahu k agentuře, nikoliv k agenturním zaměstnancům. Když skončí zakázka, skončí právní vztah s agenturou. V pozici zaměstnavatele je agentura, a pokud by přednostně propouštěla cizince, je nutné to řešit s ní.

Iva Fellerová Palkovská poukázala na to, že horší postavení většinou nepramení z toho, že je někdo cizinec, nýbrž z neznalosti místního prostředí.

Rudolf Hahn se domníval, že cizinci, kteří jsou zde legálně na pracovní povolení, jsou vždy v horším postavení.

Milena Černá se ptala, z čeho vycházela Evropská komise při hodnocení postavení cizinců.

Iva Fellerová Palkovská odpověděla, že vycházela zejména z průzkumů mezi občany, které pro ni prováděly evropské agentury.

Milena Černá se domnívala, že kapitál nezajímá národnost. Prohrává ten, koho lze lépe oškubat. Problém podle ní není evropský, ale leží v pracovních právních vztazích. Když je někdo slabší, zachází se s ním hůř.

Iva Fellerová Palkovská uvedla, že Evropská unie prosazuje, aby cizinci nebyly slabší jen z důvodu státní příslušnosti. Vždy bude záležet na individuálních schopnostech, ale cizinci jsou slabší už z podstaty věci. Proto jim Evropská unie chce pomoci. Odbor rovného zacházení jim radí, jaká mají práva, kam se obrátit, jak se bránit.

Václav Bartík se domníval, že se řeší problém, který vlastně neexistuje. Podstata dle něj leží v komunikaci. Cizinec se musí umět domluvit a zapadnout do místního prostředí

Veronika Bazalová oponovala, že ten problém existuje, pouze je skrytý. Cizinci se na inspekční orgány neobracejí, protože neví kam a jak se obrátit.

Poté následovala diskuse o příkladech.

Kdo je pracovníkem EU?

Veronika Bazalová uvedla skutkový stav prvního modelového případu. Otázka zněla, zda je pracovníkem EU

- Christiane, účetní z Německa, která se přestěhovala do ČR a pracuje v pracovním poměru pro nadnárodní společnost,
- Jean z Belgie, který se přestěhuje do ČR a založí si pánské holičství
- Jerzy, sociolog původem z malé vesničky v Polsku nedaleko od hranic s ČR, který nemohl doma najít práci, a tak se přestěhoval do Ostravy a začal hledat uplatnění tam
- Tena, z chorvatského Splitu, po střední škole jela studovat na univerzitu v Praze. Později si ke studiu našla práci.
 - pracuje na plný úvazek
 - pracuje na poloviční úvazek
 - pracuje nárazově, v průměru cca 20 hodin za měsíc

Kristýn Hondlíková odpověděla, že účetní z Německa i sociolog z Polska jsou pracovníky EU.

Alžběta Ryndová usoudila, že Jean z Belgie pracovníkem EU není, neboť je osobou samostatně výdělečně činnou

Václav Bartík odpověděl, že Tena z Chorvatska není pracovnící EU, dokud pouze studuje. Až začne pracovat, stane se jí.

Iva Fellerová Palkovská na závěr vysvětlila, že v případě nárazové práce Tena z Chorvatska pracovnící EU nebude, pokud se bude jednat jen o okrajovou činnost. Pracovníkem EU je ten, kdo vykonává práci po určenou dobu, pokud má práce určitou ekonomickou hodnotu, práci vykonává pro jinou osobu a podle jejích pokynů a dostává za ni odměnu. V zásadě se pojem pracovník kryje s pojmem zaměstnanec v českém právním řádu s tím, že přistupuje přeshraniční aspekt.

Rumuni v zaměstnání

Veronika Bazalová uvedla skutkový stav dalšího modelového případu. Rumunští zaměstnanci českého zaměstnavatele dostávají v průměru o 15 % nižší mzdu než jejich kolegové z Česka a Slovenska.

Zaměstnavatel argumentuje tím, že výše jejich mzdy je dostatečná, protože na rumunské poměry jsou to i tak slušné peníze a navíc tito pracovníci nemají v Česku rodiny, které by museli živit. Zaměstnavatel své rumunské zaměstnance méně často posílá na odborná školení. Důvodem je obava zaměstnavatele, že dotyční zaměstnanci mohou brzo ukončit svůj pracovní poměr a na školeních nabyté znalosti by využívali u jiného zaměstnavatele v jiném státě.

Rudolf Hahn uvedl, že by případ rozdělil do dvou částí. Na první už odpověděl, druhá pak souvisí s tím, zda se jedná o pracovní poměr na dobu určitou nebo neurčitou. To je podstatné při školeních.

Veronika Bazalová poukázala na to, že je to otázka srovnatelnosti.

Milena Černá soudila, že si konkurují dvě diskriminace, přičemž ta na základě národnosti je silnější. Opatření EU by brala jako podpůrné.

Veronika Bazalová vysvětlila, že pokud by měl zaměstnavatel averzi vůči Rumunům diskriminačním důvodem je národnost. Pokud by ale odmítal všechny cizince, diskriminačním důvodem by byla státní příslušnost.

Rudolf Hahn vyslovil názor, že lze obhájit, pokud by například Rakousko vyplácelo nižší dávky na děti Čechů pracujících v Rakousku, pokud jsou tyto děti Česku, a vyšší dávky na děti usídlené v Rakousku. V ČR jsou totiž nižší náklady.

Nepřijetí dítěte do mateřské školky

Veronika Bazalová uvedla skutkový stav dalšího modelového případu. Manželé Wantulovi původem z polské Lodže už téměř 4 roky žijí a pracují v Olomouci, kde mají také hlášeno místo pobytu. Se svou malou dcerou šli na zápis do místní (spádové) mateřské školy. Dcera však do školky přijata nebyla s odůvodněním, že nemá ve školském obvodu trvalý pobyt. Argument, že rodina v daném obvodu skutečně bydlí a že nemůžou získat v ČR trvalý pobyt dříve než po 5 letech pobytu, škola nepřijala.

Irena Borkovcová odpověděla, že záleží na tom, jestli se jedná o poslední povinný ročník mateřské školy. Pokud ano a pokud má dcera pobyt v ČR delší než 75 dnů, musí ji vzít.

Veronika Bazalová a **Iva Fellerová Palkovská** poděkovali všem za účast.